

2. Rozumny, Yu.T., Zaika, V.T., Stepanenko Yu.V. (2008), *Enerhosberezhenia* [Energy saving], NDU, Dnipropetrovsk, Ukraine, 164 p.
3. Makarenko, V.A., Hryb O.H., Malieiev, O.I. (2007), "Energy saving and renewable energy resources is an important way of the energy supply system development", *Energoberezhnie. Enerhetika. Enerhoaudit*, no 11, pp. 38-48.
4. Prodan, Yu.V., Stohnii, B.S. (2008), *Enerhetychna bezpeka Ukrainy: otsinka ta napriamky zabezpechennia* [Energy Security in Ukraine: assessment and directions of ensuring], NTUU, "KPI", Kyiv, Ukraine, 400 p.
5. Kovalko, M., Kovalko, O. (2009), *Rozvynuta enerhetyka – osnova natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [Developed power engineering is the basis of national security in Ukraine], *Biznespolihresurs*, Kyiv, Ukraine, 104p.
6. Primak, L.V., Chernyshova, L.N. (2011), *Energoberezhniye v ZHKKH* [Energy saving in Housing and Municipal Economy], *Akademicheskiiy proyekt. Alma Mater*, Moscow, Russia, 622 p.
7. Dziadykevych, Yu.V., Hevko, B.R. (2013), "Directions of energy savings in public places of Housing and Municipal Economy", *Innovatsiina ekonomika*, no. 3, pp. 11-15.
8. Dziadykevych, Yu.V., Hevko, B.R. (2012), "New approaches for the consumption saving of electric power in the Housing and Municipal Economy", *Materialy nauk.-tekhn. konferentsii* [Proceedings of scientific-technical conference], *Aktualni zadachi suchasnykh tekhnolohiy* [Actual tasks of modern technologies], (Ternopil, 19-20 May), pp. 250-251.
9. Kozhushko, H.M., Basova, Yu.O. (2008), "Problems of transition to lighting of residential premises with energy serving light sources: cost, quality, safety", *SvitloLiuks*, no. 5, pp. 74-77; no. 6, pp. 76-78.
10. U.S. Energy Information Administration, available at: <http://eia.gov>.
11. Monastyrskiy, Z.Ya. (2009), "LEDs in illumination engineering: cost, quality, tomorrow", *SvitloLiuks*, no. 3, pp. 26-31.
12. Internet shop, available at: <http://rozetka.com.ua>.
13. Kozhushko, H.M., Basova, Yu.O. (2008), "Analysis of the advantages and disadvantages of LED sources of light", *Naukovyi visnyk PUSKU*, no. (1) 28, pp. 8-11.
14. Bommel, V. (2011), "Lamps for direct replacement of incandescent light bulbs and public health", *Svetotekhnika*, no. 2, pp. 20-24.
15. Internet shop, available at: <http://electrostyle.com.ua>.
16. Internet shop, available at: <http://siriusone.net>.

УДК 338.43.001.76:338.27

Гончаренко О.В.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії
та економіки сільського господарства
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ АГРОІННОВАЦІЙ: ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ

Goncharenko O.V.,
can.d.sc.(econ.), assoc. prof., assistant professor of department
of economic theory and agrarian economics
Dnepropetrovsk State Agrarian University

INSTITUTIONAL EFFECTIVENESS OF AGRICULTURAL INNOVATIONS: PROBLEMS OF ESTIMATION AND PREDICTION

Постановка проблеми. Інноваційний процес в агропромисловому виробництві є достатньо складним і диверсифікованим з багатьма взаємодіючими зовнішніми та внутрішніми чинниками, прямими та зворотними зв'язками. Тому оцінка інноваційного розвитку має виходити з виявлення обґрунтованих послідовних взаємозв'язків усіх елементів інноваційного процесу.

Низька інноваційна активність агровиробників, необхідність визначення чинників стимулювання інноваційного процесу в агропромисловому виробництві, пошук шляхів виходу з «інституціональної пастки», що склалася і перешкоджає інноваційному розвитку агропромислового виробництва, - зумовлює подальшу розробку методичного інструментарію для розв'язання зазначених проблем.

Інституціональна методологія в дослідженні агроінновацій надає більш повний спектр інструментів для вивчення еволюційної динаміки інституту та оцінювання його ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологію інституціоналізму в дослідженні економічних явищ і процесів використовували: Т. Веблен, В.Дементьєв [1], В. Маєвський [4], В. Макаров [5], В. Полтерович [10], Р. Нельсон, С. Уінтер [7], Й. Шумпетер [12]. В аграрній сфері елементи інституціонально-еволюційного аналізу використовували І. Костирко [3], П. Саблук, М. Малік, С. Тивончук, Л. Федулова, О. Шпикуляк [2; 6; 11].

Разом з тим, наявні проблеми розвитку аграрної сфери, необхідність визначення чинників активізації інноваційного розвитку агропромислового виробництва, відсутність єдиного методичного підходу в дослідженні інноваційного процесу та оцінці його результатів зумовлює подальше використання інституціонально-еволюційного аналізу для розв'язання зазначених проблем та формування інтегрального показника оцінки ефективності інституту агроінновацій.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз методичних підходів до оцінки ефективності інституту агроінновацій та обґрунтування складових інтегральної оцінки агроінновацій з позицій інституціональної методології.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сьогодення фактично не існує єдиної методики оцінки ефективності інновацій чи ефективності інноваційного процесу в агропромисловому виробництві. Так на макрорівні для оцінки інноваційної діяльності використовуються окремі та комплексні показники оцінки нової продукції та технологій; оцінки інноваційної активності підприємств; оцінки впливу окремих факторів на інноваційне оновлення та ефективність діяльності підприємства в цілому. На мікрорівні сформувався окремий напрямок аналізу, пов'язаний з оцінкою ефективності інноваційних проектів. Достатньо розробленим постає напрямок аналізу, де визначається вплив інновацій на ефективність господарської діяльності підприємства (розрахунок порівняльно-аналітичних показників ефективності інноваційних проектів, аналіз взаємозв'язків між показниками ефективності інвестиційно-інноваційних проектів і показниками ефективності господарської діяльності підприємства, аналіз впливу інновацій на ефективність виробничої діяльності підприємства). Навіть існуючі методики вкрай складно використовувати при аналізі інновацій в агропромисловому виробництві, через те, що наявна статистична звітність не дозволяє дати кількісне вираження інноваційній діяльності агропромислових підприємств та її економічної ефективності, оскільки в офіційно публікованих статистичних збірниках відсутні розділи, в яких були б представлені прямі показники, що характеризують інноваційну діяльність підприємств АПК.

В цьому контексті ускладнюється проведення міжнародних зіставлень і визначення рівня інноваційного розвитку агропромислового виробництва в цілому на тлі світових показників, адже це вимагає використання єдиних підходів і методик, які неможливо застосувати через невідповідність вітчизняної статистики інновацій міжнародним стандартам. Попри те, що органами державної статистики публікується досить широкий обсяг інформації про інновації в промисловості, існуюча система індикаторів і методів аналізу інноваційної діяльності не враховує особливості галузевих моделей інноваційних систем.

Оскільки тенденції розвитку інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві не знаходять відображення в існуючій системі статистики, то представляється можливим розглянути показники, які, на нашу думку, дозволять якнайповніше оцінити стан інноваційного процесу. Очевидно, що результативність інноваційного процесу можна оцінити тільки на основі використання певного комплексного показника, який би враховував такі складові аналізу: показники інноваційної діяльності підприємств: рівень інноваційної активності; рівень розвитку технологічних, організаційних і маркетингових інновацій; показники, що характеризують чисельність і склад організацій, які здійснюють інноваційну діяльність та види інноваційної діяльності: підприємства за видами інноваційної діяльності, за видами коопераційних зв'язків; показники обсягу і структури поточних і капітальних витрат на технологічні, організаційні, маркетингові інновації: витрати за видами інноваційної діяльності, за типами інновацій, за джерелами фінансування; показники, що характеризують обсяг інноваційних товарів, робіт, послуг: питома вага обсягу інноваційних товарів, робіт, послуг, показники новизни інноваційних товарів, робіт, послуг, показники експорту інноваційних товарів, робіт, послуг; показники результатів інноваційної діяльності та їх впливу на економічний розвиток: збільшення обсягу валової продукції, розширення асортименту товарів, робіт, послуг; розширення ринків збуту чи частки ринку; покращення якості товарів, робіт, послуг; збільшення зайнятості, удосконалення виробництва; показники технологічного обміну, які характеризують придбання і передачу нових технологій: кількість придбаних і переданих нових технологій; показники технологічного обміну за формами придбання чи передачі технологій; показники інтенсивності коопераційних зв'язків підприємств у сфері досліджень, розробок і інновацій; показники джерел інформації для інновацій за їх видами: внутрішні, ринкові, інституційні; показники організаційних і маркетингових інновацій.

Дана група показників відображає наявний стан інноваційного розвитку підприємств аграрної сфери, але не дозволяє виявити вплив інституціональних чинників на інноваційний процес і оцінити якісні зміни в розвитку агропромислового виробництва. Структурування аналізу за етапами інноваційного процесу не дозволяє інтегрувати складові оцінки в єдиний показник, що свідчив би про стан інноваційного розвитку саме агропромислового виробництва.

Виходячи з інституціональної методології та функціонального виразу інституту агроінновацій, вважаємо можливим в якості інтегрального показника інноваційного розвитку агропромислового

виробництва використовувати оцінку ефективності самого інституту агроінновацій. Виходячи з того, що інститут агроінновацій має забезпечувати реалізацію трьох функцій: стабілізуючої, адаптаційної, регулюючої, - пропонуємо оцінити ефективність їх виконання і на основі цього представити інтегральний показник ефективності інституту агроінновацій. Структурну схему його формування представлено на рис. 1. Так стабілізуюча функція спрямована на забезпечення наявного інноваційного процесу. Свідченням виконання даної функції має стати зростання частки підприємств, що впроваджують інновації, позитивна динаміка виробництва інноваційної продукції, зростання прибутків підприємств, зниження фондоємності і матеріалоємності продукції.

Рис. 1. Структурна схема формування інтегрального показника оцінки ефективності інституту агроінновацій

Джерело: розробка автора

В цьому контексті важливо проаналізувати, як запроваджені державою інструменти прямої та непрямої дії сприяли активізації інноваційного процесу. Для цього має бути проведений аналіз податкових інструментів стимулювання інновацій; ефективності реалізації проектів із створення та розвитку інноваційної інфраструктури; ефективність реалізації програм грошово-кредитного стимулювання агропромислового виробництва; ефективності реалізації програм інноваційного розвитку агропромислового виробництва.

Фазифікація стану адаптаційних змін інституту агроінновацій може описуватись за шкалою «високий-середній-низький». Подібна оцінка може бути проведена лише на основі дослідження й оцінювання певної сукупності його складових, на основі чого й можна ідентифікувати стан адаптаційних можливостей інституту. Така сукупність повинна містити характеристики, які, з одного боку, відображають інституціональні впливи на агровиробників до створення інновацій та їх засвоєння, а з іншого – ефективність запроваджених інструментів і стимулів. Оцінка «роботи» механізму мінливості, що відповідає за реалізацію адаптаційної функції потребує аналізу всієї адаптаційної «роботи» механізму. Такий аналіз дозволить з'ясувати, як інститут агроінновацій здатний адаптувати формальні норми, запроваджені державою до неформальних умов функціонування інституту. Оскільки статистичні дані про результати адаптування формальних норм і їх дієвість відсутні, при проведенні такого аналізу можна використовувати дані експертних висновків.

Для оцінки регулюючої функції необхідно проаналізувати, як запроваджені державою інструменти прямої та непрямої дії сприяли активізації інноваційного процесу. Для цього необхідно надати оцінку податковим інструментам стимулювання інновацій; ефективності реалізації проектів із створення та розвитку інноваційної інфраструктури; ефективності реалізації програм грошово-кредитного стимулювання агропромислового виробництва; ефективності реалізації програм інноваційного розвитку агропромислового виробництва.

Серед основних джерел інформації можна виділити використання державних коштів в рамках реалізації програм підтримки розвитку агропромислової сфери в межах певного регіону. Для такого аналізу скористуємось даними головного управління статистики у Дніпропетровській області [8, с. 1, 20, 21, 81, 82, 83; 9, с. 1, 20, 21, 81, 82, 83] та проаналізуємо обсяги державної підтримки сільського господарства за 2012-2013рр. у розрізі районів Дніпропетровської області.

Результати аналізу дозволяють зробити наступні висновки. По-перше, при надзвичайно низькому обсязі державної підтримки сільського господарства взагалі, в масштабах Дніпропетровської області, в структурі статей підтримки переважали кошти, отримані за рахунок ПДВ (590313,8 тис. грн у 2012 р. та 587680,6 тис. грн у 2013 р.), а безпосередньо бюджетні дотації становили незначну суму (4994,4 тис. грн, або 0,8% у 2012 р. та 5644,3 тис. грн, або 0,95% у 2013 р.). До того ж прямі дотації отримали тільки частина районів області (10 у 2012 р. та 5 у 2013 р.). Обсяги як бюджетних дотацій, так і кошти, отримані за рахунок ПДВ, суттєво коливаються за районами області. Для оцінки впливу даного інструменту на розвиток агропромисловства використовуємо такі показники: площа сільськогосподарських угідь – як об'єктивний натуральний показник, що відображає розміри виробництва; виручку від реалізації продукції – як загальний вартісний показник, що відображає обсяги сільськогосподарського виробництва. Співставлення обсягів підтримки з площею угідь виявило надзвичайно високу диференціацію по районах від 48,3 грн. на 1 га ріллі у Павлоградському районі до 2067,6 грн. на 1 га ріллі у Магдалинівському у 2012 р. та від 73,3 грн. на 1 га ріллі у Павлоградському районі до 4132,9 грн. на 1 га ріллі у Петриківському районі у 2013 р. В той же час виручка від реалізації на 1 грн. підтримки у Павлоградському районі становила 74,19 грн., а у Магдалинівському 3,06 грн у 2012 р., в 2013 р. відповідні значення для Павлоградського і Петриківського районів склали 58,27 та 2,84 грн. Подібний алогічний зв'язок не дозволяє повною мірою проаналізувати віддачу коштів держави, спрямованих для розвитку агропромислового виробництва та визнати неефективність державної підтримки. Використання інструментарію економіко-математичного моделювання для деталізації аналізу з прийняттям як показника-фактора обсяг державної підтримки в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь, а як показника-результата обсяг виручки від реалізації в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь підтвердило наявність поліноміальної залежності шостого ступеня, що свідчить про фактичну «синусоїдальну» залежність між показниками і не дозволяє ідентифікувати ефект від запровадження державної підтримки. Виявлений характер залежностей підтверджує нелінійний характер зв'язку та відсутність позитивного ефекту між наданням підтримки та зростанням виручки від реалізації.

Висновки з даного дослідження. Ефективність інституту агроінновацій не можна оцінити суто кількісними параметрами через те, що певна кількість характеристик описується в категоріях «низький-високий-середній», або «достатній - недостатній» тощо. Тому можна приєднатись до думки фахівців, що кращим інструментом такої оцінки може бути інструментарій теорії нечітких множин або нечіткої логіки.

Аналіз функціональної дієвості механізмів інституту агроінновацій засвідчив неможливість встановити їх сукупну ефективність внаслідок відсутності єдиних методичних підходів та різномірності даних потенційної оцінки.

Вважаємо, що подальший ефективний розвиток інституту агроінновацій неможливий без з'ясування показників і обмежень, які визначають такий стан. В цьому контексті пропонуємо спочатку оцінити вихідний стан інституту на основі єдиного інтегрального показника, що мав би чіткі критерії ідентифікації (числові та лінгвістичні). Для формування інтегрального показника інституціональної ефективності агроінновацій пропонуємо поєднання інструментарію теорії нечітких множин з економетричним інструментарієм.

Література

1. Дементьев В.В. Чому Україна не інноваційна держава: інституційний аналіз / В.В. Дементьев, В.П. Вишневський // Економічна теорія. – 2011. – № 3. – С. 5-20.
2. Саблук П.Т. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект : монографія / П.Т. Саблук, О.Г. Шпикуляк, Л.І. Курило. – К. : ННЦ ІАЕ, 2010. – 706 с.
3. Костирко І.Г. Досконалість інституційної інфраструктури та її оцінка: теоретичний аспект / І.Г. Костирко, С.В. Тимофіїв // Економіка АПК. – 2014. – № 2. – С. 81-86.
4. Маевский В. О взаимоотношении эволюционной теории и ортодоксии (концептуальный анализ) / В. Маевский // Вопросы экономики. – 2003. – №11. – С. 4-14.
5. Макаров В. О применении метода эволюционной экономики / В. Макаров // Вопросы экономики. – 1997. – № 3. – С. 18-26.
6. Малік М.Й. Інститути й інституції у розвитку інтеграційних процесів в аграрній сфері / М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк, О.Ю. Лузан // Економіка АПК. – 2013. – № 4. – С. 86-92.
7. Нельсон Ричард Р. Эволюционная теория экономических изменений / Ричард Р. Нельсон, Сидней Дж. Уинтер; пер. с англ. – М. : Дело, 2002. – 536 с.
8. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2012 рік [статистичний бюлетень] / за ред. А.А. Махницької. - Дніпропетровськ.: Головне управління статистики у Дніпропетровській області, , 2013. – 109 с.
9. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2013 рік [статистичний бюлетень] / за ред. А.А. Махницької. – Дніпропетровськ.: Головне управління статистики у Дніпропетровській області, , 2014. – 109 с.
10. Полтерович В.М. Институциональные ловушки и экономические реформы / В.М. Полтерович // Экономика и математические методы. – 1999. – Т. 35, № 2. – С. 3–20.

11. Федулова Л. Інноваційний розвиток: еволюція поглядів та проблеми сучасного усвідомлення / Л. Федулова // Економічна теорія. – 2013. – № 2. – С. 28-45.
 12. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку / Й Шумпетер. – М. : Прогрес, 1992. – 231 с.

References

1. Dementiev, V.V. & Vychnevskiy, B.P. (2011), "Why Ukraine the not innovative state: institutional analysis", *Ekonomichna teoria*, no. 3, pp. 5-20
2. Sabluk, P.T., Shpikuliak, O.H. & Kurylo, L.I. (2010), *Innovatsiina diialnist v aharnii sferi: instytutsionalnyi aspekt* [Innovation activities in the agricultural sector: institutional aspects], monograph, NNZ IAE, Kyiv, Ukraine.
3. Kostyrko, I. & Tymofiiiv, S. (2014), "Perfection of institutional infrastructure and his estimation: theoretical aspect", *Ekonomika APK*, no. 2, pp. 81-86.
4. Maievskiy, V. (2003), "About interrelation of evolutionary theory and orthodoxy (conceptual analysis)", *Voprosy ekonomiky*, no. 11, pp. 4-14.
5. Makarov, V. (1997). "Application of the method of evolutionary economics", *Voprosy ekonomiky*, no. 3, pp. 18-26.
6. Malik, M.Y., Shpykuliak, O.H. & Lyzan, O.Yu. (2013), "Institutes and institutions in the development of integration processes in agrarian sphere", *Ekonomika APK*, no. 4, pp. 86-92.
7. Nelson, Richard R. & Winter, Sidney G. (2002). *Evolutsionnaya teoriya ekonomicheskikh izmeneniy* [An evolutionary theory of economic change], Delo, Moscow, Russia.
8. Osnovni ekonomichni pokaznyky vyrobnytstva produktsii silskoho hospodarstva v silskohospodarskykh pidpriemstvakh za 2012 rik. (2013), *Statystychnyi biuleten*, Dnipropetrovsk, Ukraina, 109 p.
9. Osnovni ekonomichni pokaznyky vyrobnytstva produktsii silskoho hospodarstva v silskohospodarskykh pidpriemstvakh za 2013 rik. (2014), *Statystychnyj biuleten [statistical bulletin]* Golovne upravlinnya statystyky u Dnipropetrovskij oblasti, Dnipropetrovsk, Ukraina, 109 p.
10. Polterovich, V. (1999), "Institutional traps and economic reforms", *Ekonomika i matematychni metody*, no. 2, pp. 3-20.
11. Fedulova, L. (2013), "Innovative development: the evolution of attitudes and awareness of the problems of modern", *Ekonomichna teoria*, no. 2, pp. 28-45.
12. Shumpeter, J. (1992). *Teoria ekonomicheskoho razvitia* [Theory of economic development]. Progres, Moscow, Russia.

УДК 330.339.1

Старицька О.П.,
 к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства
 Старицький Т.М.,
 к.е.н., доцент кафедри маркетингу
 Тернопільський інститут соціальних та інформаційних технологій

ІННОВАЦІЙНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Starytska O.P.,
 cand.sc.(econ.), assistant professor of economy entrepreneurship department
 Starytskiy T.M.,
 cand.sc.(econ.), assistant professor of marketing department
 Ternopil Institute of Social and Information Technologies

INNOVATIVE MARKETING AS A TOOL OF IMPROVING THE ENTERPRISES ACTIVITIES EFFICIENCY

Постановка проблеми. У сучасному світі інновації є ефективним засобом підвищення конкурентоспроможності, оскільки ведуть до створення нових продуктів і освоєння нових ринків, до зростання обсягу інвестицій і зниження всіх видів витрат.

В умовах макроекономічної нестабільності підприємства, що освоюють виробництво інноваційних продуктів, часто відмовляються від довгострокових дорогих і складних проектів, від серйозного оновлення обладнання на користь проектів з коротким терміном здійснення та швидкою окупністю. Криза - одна з тих поворотних точок, в які традиційні маркетингові стратегії досягають межі